In een vouw van de tijd

Ander werk van Roos van Rijswijk

Onheilig (roman, 2016) Anton Wachterprijs 2016
De olifant van de bovenbuurman (verhalen,
illustraties Sylvia Weve, 2018)
De dwaler (verhalen, 2021) Charlotte Köhler
Stipendium 2023

Roos van Rijswijk

In een vouw van de tijd

Verhalen

Amsterdam · Antwerpen
Em. Querido's Uitgeverij BV
2026

De auteur ontving voor het schrijven van dit boek een projectsubsidie van het Nederlands Letterenfonds.

Nederlands letterenfonds
dutch foundation for literature

Copyright © 2026 Roos van Rijswijk
Niets uit deze uitgave mag worden verveelvoudigd en/of openbaar gemaakt, in enige vorm of op welke wijze ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van Em. Querido's Uitgeverij BV, Weteringschans 259, 1017 XJ Amsterdam. Ook tekst- en datamining van deze uitgave is niet toegestaan zonder schriftelijke toestemming van de uitgeverij.
Voor de productie van de boeken van Querido wordt alleen gebruikgemaakt van duurzaam en verantwoord geproduceerd papier.

Omslag Janine Hendriks/Kaftwerk
Foto auteur Bianca Sistermans
Binnenwerk Perfect Service, Reeuwijk

ISBN 978 90 253 2288 5 / NUR 303
www.querido.nl

Wie praat zo mager met de taal als ik
wie praat zo mager met de taal als ik
hoe graag had ik niet ooit
hoe graag had ik niet ooit
had maar ook een enkel mens mijn lichaamshandmens
want een hand voor mij is witter
een hand voor mij is witter dan een bloem

– De Kift, 'Orenmens' (naar Jan Arends)

Inhoud

Acht meter 9
Je bestaat niet 63
We are waiting for mama to get mad 73
Dit soort overmacht 92
Ontmanteling 130

Dank 175

Acht meter

Daar gaan we dan, denk ik als de man een sportief sprintje trekt om bij mij in de stationslift te belanden.

Op andere stations hebben de liften inmiddels glazen wanden, ik meen me te herinneren dat dat hier, in het oudste station van de stad, ook zo moest zijn, maar ik duwde mijn fiets gewoon nog in een stalen kist met een metalen antislipvloer waar urine op ligt. Net als vroeger.

Zijn bleke hand houdt de deur tegen, hij werkt zich langs mij en de fiets. Het is een man van ongeveer mijn leeftijd, wat me verbaast, want sinds ik de negenendertig ben gepasseerd trek ik in het openbaar voornamelijk de aandacht van mannen die minstens twintig jaar ouder zijn dan ik.

Slank is hij, hij heeft blond haar, gladde wangen. Hij verspreidt een nevel van eucalyptus en sandelhout door de pislucht, verder ziet de man er erg normaal uit. Een pantalon, een polo die een knoopje te ver openstaat, maar dat vergeef je iedereen in deze

smoorhitte. Beginnende inhammen. Hij heeft pezige, sterke armen en is iets langer dan ik. Deze draagt geen bril.

Op mijn vijftiende sta ik in precies deze lift, met een loodzware fiets die ik nadien nooit meer een lift in zal rijden. Ik zal hem stationstrappen op tillen, roltrappen op duwen, daar boetes voor krijgen, ik zal hulp weigeren van iedere man die dat aanbiedt. Dat herinner ik me nu.

De man die binnenkomt wanneer ik vijftien ben is jonger, rond de twintig. Ik zou hem kunnen uittekenen. Zijn smalle lippen, zijn bril. Hij lijkt op een bekende artiest die op dat moment in alle tijdschriften staat, zo sterk dat ik vijfentwintig jaar later nog steeds twijfel of het hem misschien wás; waarschijnlijker is het dat de beelden van de twee mannen later, doordat ik dag na dag de cd-hoes waar de artiest op afgebeeld stond bestudeerde, over elkaar geschoven zijn, in elkaar geneveld.

Hij trekt een sprintje, de jongen die op de bekende artiest lijkt, houdt de deur tegen met zijn hand, en ik denk: wat vreemd dat hij de lift neemt.

Dan zie ik zijn blik.

In de laatste momenten voor ik bevries zet ik mijn fiets tussen ons in; om daartoe te komen moet ik met een verstijvend brein mijn ledematen een voor

een commanderen. Ik commandeer mijn brein het verstijven te staken, mijn lichaam ontdooid te blijven. Niets aan mij gehoorzaamt me nog.

+

Er ligt tegenwoordig eigenlijk zelden nog een metrorit tussen mij en mijn bestemming. Ergens gedurende de afgelopen decennia werd de euro ingevoerd, maakten we allemaal een Facebook-account en zegden het weer op, dropen de fascisten de regering in, leerden we wat deepfakes zijn, is deze lift gewoon een lift geworden.

Hoelang sta je nu feitelijk in zo'n lift?

Vandaag, op deze warme dag en in het lichaam van een volwassen vrouw, zou ik de seconden kunnen aftellen. En hoewel mijn geest soepel is en mijn lichaam precies doet wat ik wil, zou tellen geen zin hebben; we bevinden ons in een vouw van de tijd, de blonde man en ik, zoals wanneer je extreem opgewonden bent, net verliefd, erachter komt dat je al vier uur ligt te vrijen, nog moet eten, zoals wanneer je met je fietsband vast komt te zitten in de tramrails, de straatstenen op je af voelt komen – hoe je vier uur lang valt, naar oplossingen zoekt.

+

In een vouw van de tijd kun je heel veel denken.

Terugdenken: we lopen door het park van de buitenwijk waar ik opgroei, mijn verkering en ik, we zijn een jaar of achttien.

Er verandert iets. Het is plotseling alsof ik niet de hand van mijn vriendin maar die van een paspop vasthoud. Haar geest heeft haar lichaam, dat doorloopt op een oud commando, verlaten.

Wat doe je? vraag ik.

Ah, zegt mijn vriendin.

Het park heeft metalen wanden en de ammoniaklucht beneemt je de adem.

Het denken in de vouw van de tijd is dwangmatig en stopt niet.

Het denken verlaat mijn lichaam alvast, voor het geval dat.

Het denken kijkt naar mij door de ogen van de blonde man: daar staat een vrouw met grijze slapen in het korte haar. Haar schouders zijn recht en haar borsten zijn klein, ze draagt een zwart hemd en een zwarte linnen broek, als een volwassen vrouw in een cultfilm, haar lippen zijn roze ingevet.

Ik ben het, denk ik. Ik ben geenszins van plan dat lichaam stuurloos te laten. Ik ben het: een vrouw met een huurwoning in de stad, een schrijver die weinig schrijft en veel leest, ik heb nieuwe schoenen aan. Ik ben onderweg om een lezing te geven over het korte verhaal.

Kijk, zeg ik tegen mezelf van vijftien jaar oud.

Kijk, baby. 's Avonds komt mijn vrouw thuis, ik heb een prachtige vrouw, je kent haar nog niet, ze zegt wijze dingen en houdt ervan als ik voor haar kook. We zijn volwassen. Soms zit ik stil op de bank en doe ik niks. Soms doe ik boodschappen met een tas om mijn arm. Soms schrijf ik voor de krant. Soms pas ik op de kinderen van je beste vriend. Soms geef ik schrijfonderwijs. Ik ben een vrouw die onderweg is naar plaatsen waar ze moet wezen: docentenvergaderingen, interviews, zieken, jarigen, begrafenissen. Rug is recht. Schoenen zijn mooi. Lach is luid. Ontbijt met havermout en fruit. Goedkope vakanties. Ouders leven nog, gescheiden nu. Andere fiets. Lift is een lift is een lift.

+

Het park ruist.

Ah, zegt mijn verkering, die in de bouw werkt en

sterker is dan de gemiddelde buitenwijkbewoner.

Wat doe je nou, zeg ik, haar houten hand in de mijne.

Minuten of uren later zakt ze door haar machtige benen, we gaan op een boomstronk zitten.

Waarom zei je die vent zo vrolijk gedag? vraagt ze.

Haar stem komt van ver. Van ver in haar, bedoel ik.

Nu begrijp ik dat haar lichaam een labyrint was geworden, de signalen voor praten en bewegen hebben een lange weg moeten afleggen.

Wat?

Hij stond aan zijn lul te trekken. Hij keek ons aan en stond aan zijn lul te trekken. En jij zegt hem vrolijk gedag.

Ik herinner me op dat moment een man in een lichtblauw windjack, hij keek vriendelijk. Ik vroeg me niet af waarom hij in de berm stond. Ik vroeg me niet af waarom hij vriendelijk keek. Ik zei hem gedag.

Jezus, zeg ik. Was dat álles?

+

De liftdeuren sluiten; ik weet niet of er in theorie genoeg tijd voor mij is geweest om het schip nog te verlaten en neem me voor om later, als dit voorbij is, te vertellen dat dit niet zo was.

Dat het allemaal zo *snel* ging.

Dat er geen glazen wanden waren.

Waar zijn de glazen wanden?

De blonde man kijkt me strak aan en ademt met zijn mond open. Ik ook, trouwens, om de pislucht niet te ruiken, die versterkt wordt door zijn parfum of zijn aanwezigheid überhaupt.

We weten allebei wat er gaat komen.

Nee, dat is niet waar. Hij heeft geen idee.

+

Ik ben een vrouw van veertig die er mooi uitziet in de ogen van andere veertigjarige vrouwen en bejaarde mannen met staar. Ik ben een vrouw onderweg naar een spreekopdracht, ik ben een vrouw met confectiemaat 38, die met rechte rug en in ontkenning van haar lokale accent lezingen geeft, een keurige trut ben ik,

wie denk ik wel niet dat ik ben,

daar moet een piemel in.

Het is niet dat ik niet van piemels houd. Ik heb jaren met piemels in bed gelegen. Het een sluit het ander niet uit!

Dus heel even probeer ik te gaan houden van de piemel die onherroepelijk tevoorschijn zal komen.

En ja hoor: daar gaan we dan.

Mijn gezelschap ritst, zonder ons oogcontact te verbreken, zijn gulp open.

+

Hij duwt de boord van zijn trainingsbroek naar beneden tot onder zijn balzak, de man die op de bekende artiest lijkt. Eerst probeert hij nog langs mijn fiets te komen, maar omdat het een erg grote en zware fiets is, krijgt hij dat niet voor elkaar. De fiets, die ik tot mijn spijt kreeg toen ik naar de brugklas ging, de fiets waarop ik op mijn vijftiende nog altijd vrijwel elke dag zo'n dertig kilometer moet afleggen, de fiets die tot mijn verdriet geen racefiets is en dus te veel weegt om de hoogste brug onderweg naar school te halen, redt me.

O, barricade van me, o, stalen horde!

Ik ben dus vijftien. Als er niet zoveel pis in de lift lag, zou ik God, in Wie ik niet geloof, op mijn jeansknieën danken. Een van de denim knieën heb ik opengehaald met skateboarden, mijn oma heeft er een lap blauwe ribstof op genaaid.

Maar hoe zou ik me überhaupt op mijn knieën kunnen laten zakken? Mijn lichaam, door mij verlaten, doet niets anders dan staan.

+

De lift, met daarin een vrouw met grijze slapen en een blonde man die met een vinger soepel zijn pik achter zijn gulp vandaan haakt, doet er een tijd over om in beweging te komen.

De vrouw droomt van de fijne piemels die ze in haar leven heeft gekend: die met een kleine knik erin, die met de glimmende eikel, die ene die onwaarschijnlijk hard werd en waarmee ze mocht doen wat ze wilde. Die ene waarvan ze alleen maar kon dromen omdat hij aan iemand vastzat aan wie ze niet mocht zitten. Die ene die slap en lief bungelde aan een vriend met wie ze gewoon ging zwemmen. De piemeltjes van baby's die ze verschoonde.

Deze dingen naast elkaar denken draait iets in haar om, de vouw van de tijd wordt een vortex waar de vrouw zich maar nauwelijks uit kan redeneren. Om te voelen dat ze nog bestaat stampt ze met haar mooie schoen op de pisvloer, de galm is waanzinnig, alsof de ruimte veel groter is dan die paar kubieke meter piswalm, en precies op dat moment zet de warme lift zich eindelijk met een metalige zucht in beweging, de blonde man tegenover haar houdt verschrikt zijn slappe lid vast.

'Hoppa,' zegt de vrouw.

+

Vlak voor we onze eerste grijze haren krijgen, we zijn nog net geen dertig, komt mijn goede vriendin S. me opzoeken. Ik verblijf een paar maanden in het huis van een reizend familielid aan de andere kant van het land. S. blijft logeren, we gaan uit eten bij een Italiaan waar de bolognesesaus naar Maggi smaakt, we fietsen de wegkwijnende boekhandels in omliggende dorpen af, we drinken binnen enkele dagen genoeg bier om een voetbalstadion mee te vullen.

Een paar jaar later zitten we te roken op het balkon van het huis waar ik woon met de man die me later zal verlaten. Vrolijk haal ik herinneringen op aan een van onze avonden aan de andere kant van het land. Zij lacht net niet hard genoeg mee en ik vraag wat er aan de hand is, of ik iets gemist heb, en ze zegt Nee dat is het niet, het is meer dat die dagen gekleurd zijn door iets anders.

Door wat, vraag ik.

Ik pijnig mijn hersens; ben ik een overlijden in haar familie vergeten, of was het rond die tijd dat haar relatie uitging? Ik geloof het niet, ik geloof dat die daarvóór al uit was, mijn vriend en ik hielden de wacht bij hun woning terwijl andere vrienden haar spullen eruit sjouwden. We hadden haar verloofde met een smoes weggelokt, iemand had zich voorgedaan als een recrui-

ter in een stad op minstens een uur rijden. We hoopten op files. We hoopten dat hij geen nattigheid zou voelen. We hoopten dat hij haar niet zou kunnen vinden en dat hij bang was: voor ons aantal, onze woede.

Mijn vriendin legt haar sigaret neer. Onze voeten zijn in sandalen gestoken en onze sandalen rusten op het profiel van een metalen antislipvloer waar urine overheen sijpelt.

Mijn vriendin is de directeur van een museum en heeft opgestroopte mouwen en twee universitaire graden en minstens zoveel minnaars en kijkt graag naar herhalingen van *Friends*, ze koopt kunst en spreekt vier talen, ze legt haar sigaret dus neer en zegt: In de trein terug.

Ze zegt: In de trein terug zat er een vent tegenover me die de hele rit.

Ze zegt: Nou ja. Wat het was – hij zat niet aan mij.

Ze zegt: Alleen aan zichzelf, zeg maar.

Ze pakt haar sigaret weer op en zegt: Wat het vooral was, is dat ik niet op kon staan. Dat dat niet ging. Ik kon niets zeggen.

Ik zwijg.

De hele rit, zegt ze.

Haar wenkbrauwen heeft ze opgetrokken, maar haar mondhoeken hangen een beetje, waardoor haar gezichtsuitdrukking het best te omschrijven valt als Verslagen Verbazing.